

Shrek

Shrek är en av förra årets mest intressanta animationer. Filmen bygger löst på en bok av William Steig och är en befriande anarkistisk historia, en slags saga om sagan som genom att vända upp och ner på perspektiven ger de normalt goda och präktiga sagohjältarna en värickad känga. Fast det görs med skumgummiklädd täspets och glimten i ögat. Den ironiskt småfräcka men ändå varmhjärtade tonen från boken återfinns i filmen och resultatet ger den vuxne lika mycket nöje som barnen – men på lite olika sätt. Att lägga in många vuxenskämt i filmer med barn som målgrupp är ibland ytterst störande – och en växande tendens som i sig är värd en diskussion – men när det gäller *Shrek* är filmens hämningslösa flirtande med alla åldrar mest en tillgång. Ironin är bitsk men fyndig, grundtonen rå men ändå varm. *Shrek* är också en film som ger många ingångar till ett givande klassrumsarbete.

Rekommenderad från åk 2

En filmhandledning av
YLVA LILJEHOLM

Filmens handling

Filmen inleds, som så många andra sagor, med en berättarröst som läser ”Det var en gång en vacker prinsessa...” I bild ser vi en gammaldags sagobok, filmens ledmotiv spelas med smäktande toner och berättarrösten fortsätter att läsa sagan om prinsessan som sitter inspärrad i ett torn, vaktad av en hemsk drake, väntandes på prinsen som ska rädda henne. Stämningen och berättelsen avbryts dock av Shrek som burdust river av ett blad i boken och använder det som dasspapper. Musiken övergår till en rocklåt och vi får, istället för att höra fortsättningen på sagan, följa Shrek när han gör sin morgontoilet. Shrek är ett troll som lever i självvald isolering i ett gudsförgätet stinkande träsk. Han duschar i gyttna, äter med försmak slemmiga insekter och vill inget annat än att rå sig själv och strunta i omvärlden. Den pockar dock på – till att börja med i form av ett gäng bybor som försöker jaga iväg honom, eftersom han i deras ögon är både farlig och otäck. Shrek

Kärlek med förhinder finns det gott om i den charmiga sagan ”Shrek”. Fiona & Shrek.

skrämmas lätt bort byborna och återgår till sina vardagsrutiner. Samtidigt pågår en inlämning av icke-önskvärda sagofigurer på en annan plats. Det är Lord Farquaad, en kortvuxen elaking med mindervärdighetskomplex, som för en billig penning köper figurerna för att stoppa undan dem i ett reservat. I hans vision av den perfekta världen, där han själv är kung, finns inget utrymme för fantasivarelser; de utgör ett hot och måste bort. Här möter vi den talande Åsnan som lyckas fly och med Shreks ofrivilliga hjälp klarar sig undan Farquaads vakter. Åsnan tvingar sig på Shrek som på nåder låter honom stanna i träsket en natt.

Det visar sig att det är Shreks kära träsk som Farquaad tänkt använda som reservat för sagofigurerna. Det blir en fullkomlig invasion av sagovarelser och Shrek står inte ut, vare sig med Råttfångaren från Hameln, Snövit och hennes sju följeslagare eller någon som helst av sagohistoriens alla celebriteter. Han beger sig till Farquaads stad Duloc, i sällskap med den efterhängsne Åsnan, för att prata förstånd med Farquaad.

Lord Farquaad har lagt beslag på en magisk spegel som, under visst hot, talar om för honom att han inte kan bli kung om han inte äktar en prinsessa. Därför låter Farquaad ordna tornspel i Duloc där vinnaren ska få det livsfarliga uppdraget att befria prinsessan Fiona, som sitter inspärrad i ett slott, vaktad av en fruktansvärd eldsprutande drake. Shrek anländer just när spelelen ska börja och blir naturligtvis den som i slutändan får åta sig uppdraget.

Detta i utbyte mot att han ska få ha sitt träsk i fred.

Shrek och Åsnan beger sig till slottet, befriar efter viss möda prinsessan Fiona och börjar vandringen tillbaka. Åsnan har undkommit draken (som är en hona) genom att hon blivit huvudstupa förälskad i honom. Fiona är till att börja med mycket störd över att ingenting är som det förutspåts. Det vilar en förbannelse över henne som bara kan brytas genom den äkta kärlekens första kyss, men Shrek vägrar kyssa henne. Han ser heller inte ut som en riddare och är enbart inställd på att ta med Fiona till Duloc och återvända till sitt träsk. Fionas förbannelse innebär att hon varje natt förvandlas från underkön ungmö till ett troll, inte helt olik Shrek. Detta upptäcker Åsnan efter ett tag, medan Shrek inget vet. När Fiona väl kommit ur sin roll som befriad prinsessa med romantiska drömmar är hon betydligt tuffare än man kunnat ana. Det visar sig bland annat när den lilla gruppen blir omringad av Robin Hood och hans mannar och Fiona är den som befriar dem – på ett sätt som får John Woos slagsmålsteknik att verka blek och amatörmässig.

Efterhand upptäcker Shrek och Fiona att de har mycket gemensamt. De tycker allt bättre om varandra och blir så småningom förälskade, dock utan att våga säga någonting. När de närmar sig Duloc blir Fiona alltmer tveksam. Hon vet inte om hon vill till Duloc där Farquaad väntar henne eller om hon vill stanna hos Shrek. För att vinna tid hittar hon på en förevändning för att

campa ute ännu en natt. Under natten – då Fiona är förvandlad och gömmer sig undan Shrek, tjuvlyssnar dock Shrek på Fiona och Åsnan. Han missförstår samtalet och tror att det gäller honom när Fiona säger att ingen kan vilja ha ett så vedervärdigt monster fast hon egentligen syftat på sig själv. Bitter och förtvivlad hämtar han Farquaad och hans följe som anländer på morgonen, när Fiona åter är en underskön prinsessa.

Shrek lommar i väg och Fiona och Farquaad beger sig till kyrkan för att gifta sig. Efter att Åsnan pratat förstånd med Shrek inser han dock att han håller på att begå ett oförlåtligt misstag och med hjälp av den åsne-förälskade Draken som lämpligt dyker upp beger de sig till kyrkan för att stoppa bröllopet på klassiskt filmmanér. Fiona är först tveksam men när Shrek bekänner sin kärlek mjuknar hon och Shrek blir den som ger henne den första kyssen. Mycket riktigt förvandlas Fiona då till sitt rätta jag, men inte som hon själv trott till den vackra Fiona, utan till den fula. Detta är hennes rätta jag. Farquaad går i taket och beordrar vakterna att döda Fiona och Shrek men blir själv helt osentimentalt uppäten av Draken som brakar in genom kyrkfönstret, just i rätan tid. Folket jublar, Shrek och Fiona gifter sig och sagofigurerna befrias. Filmen avslutas med ett rejält rockparty.

Om filmen

★ *Shrek* är en modern saga med precis samma ingredienser som den klassiska diton men med annorlunda hjältar och hjältnor. Shrek är en anti-hjälte, långt från de ideal som den klassiske prinsen eller riddaren står för. Förebilden till Shrek finns snarare att hämta från rockmusikens värld. På vilket sätt påminner Shrek om en rockstjärna? Gör en lista på inre och yttre rockstjärne-attribut.

★ Vad berättar den inledande scenen? Om Shrek? Om själva historien?

★ En plantering i en film är en ledtråd som förvarnar åskådaren om något som ska ske längre fram. På så sätt undviker man att ”vad som helst” kan hända i berättelsen och bygger samtidigt upp en spänning. Redan när Lord Farquaad pratar med den magiska spegeln ges en plantering av Fionas hemlighet, som Farquaad inte lyssnar på. Samma information planteras även vid senare tillfällen. Diskutera planteringars funktion utifrån detta. När uppfattar man att Fiona inte är den hon ser ut att vara? Blir det en total överraskning att hennes sanna jag är ett träsktroll?

★ I *Shrek* finns referenser till flera filmer och även tv-program, bl a *Matrix*, *Jepoardy* och *Trollkarlen från Oz*. Försök hitta några ”stulna” scener.

★ Vid flera tillfällen i filmen, bland annat i början, finns långa sekvenser där det bara är bilden som berättar tillsammans med musiken. Inte en replik sägs, ingen berättarröst hörs. Titta närmare på dessa scener. Hur skulle de fungera utan musik? Vad berättar t ex den första ordlösa scenen om Shrek som person?

★ Dataanimering ger oändliga möjligheter. Jämför några gamla Disneyfilmer med nya filmer t ex *Final fantasy* och *Toy Story 2* och *Shrek*. Vad är det som skiljer/förenar?

★ Lyssna till musiken i filmen. Finns det något tema? Varför har man valt just den musiken? Vad säger låtitlarna och texterna?

★ Prova att animera själva. Det enklaste sättet är att göra flipper-bilder eller en trolltrumma (hur det går till kan man bland annat läsa om i boken ”Animera mera” av Erling Ericsson)

Det perfekta samhällsbygget

Shrek handlar om sagofigurer men det är lätt att associera till etnisk rensning och vad som händer när män med makt försöker skapa det ”perfekta” samhället. Hitler, Stalin och Pol Pot är klassiska exempel. Italiens Berlusconi har genom att skaffa sig makten över medierna en unik möjlighet att via underhållnings-tv och likriktade nyheter manipulera folket. Ett modernt tillvägagångssätt som på sina håll kritiserats för odemokratiska principer.

En av de saker som är så svårförklarlig med krigs- och andra hotsituationer är hur man kan få helt vanliga människor att begå de mest bestialiska handlingar. I *Shrek* säljer människorna ut sina vänner, sagovarelserna, för en billig penning. Det sägs aldrig rent ut men man kan ana att det sker under visst hot från Farquaad.

Till och med Pinocchio säljs helt rätt av Gepetto, trots att de i sagan är som far och son.

Lord Farquaads perfekta stad för tankarna till sovjetiska skrytbyggen och invånarna betar sig lika välregisserat som nazistpartiets medlemmar i Leni Riefenstahls klassiska *Viljans triumf*. Det är räta led och skratt och applåder på kommandon som gäller.

★ Hur ser staden ut? Titta på husen och beskriv dem. Var finns människorna och i vilka sammanhang möter vi dem? Hur

presenteras staden för Shrek och Åsnan när de kommer dit?

★ Försök hitta exempel från verkligheten på försök till ”perfekta samhällsbyggen”. Nazityskland är ett självklart val men finns det andra varianter? Kan man se olika former av bostadssegrering som exempel på samma sak? Är det till och med bra med en viss typ av bostadssegrering? Då bor ju folk som trivs med varandra tillsammans och man behöver inte ständigt konfronteras med dem som är annorlunda. Diskutera.

Film & Bok

Boken om Shrek skiljer sig mycket från filmen. Där finns egentligen bara historien om träskmonstret som träffar en åsna, besegrar en riddare och får sin prinsessa. Någon Lord Farquaad finns inte med, inte heller några utsparkade sagofigurer. Filmen rymmer alltså mer än boken, den har ett mer mångfacetterat innehåll. Normalt brukar man behöva skala bort händelser när man gör film på en bok – här är det tvärtom.

★ Vilka likheter och vilka skillnader finns mellan filmen och boken? Jämför hur Shrek är tecknad i boken och hur han ser ut på filmen. De påminner om varandra men ser ändå ganska olika ut. I boken har han vårtor och knölar och ser direkt hemsk ut, i filmen är han trots allt ganska gullig. Varför är det så? Finns det någon skillnad i filmens sensmoral jämfört med den i boken?

★ Många av de figurer som skymtar i filmen känner barnen från Disneys filmer. Där finns Snövit, Tre små grisar, Pinocchio och många fler. Försök känna igen så många figurer som möjligt och referera till de sagor figurerna härstammar ifrån. Alla finns ju inte på film (i alla fall inte Disneyfilm) men de tillhör vårt kulturarv. Känner barnen till Råttfångaren från Hameln eller Tre blinda möss?

★ I en klassisk saga genomgår huvudpersonen alltid en förändring efter att ha utsatts för faror och prövningar. Stämmer det i *Shrek*? Vem förändras mest – Shrek eller Fiona? Vilken roll har Åsnan?

Sociala regler

Filmens inleds som så många andra filmade sagor med sidor ur en gammal, vackert illustrerad bok. Men illusionen bryts snabbt när Shrek river ur ett blad för att använda det som dasspapper. Överhuvudtaget är Shrek en figur som bryter mot alla tänkbara etikettsregler – han släpper brakare i badet, han stinker,

använder sitt eget örönvax som stearinljus osv.

★ Både pruttar och örönvax är mänskliga företeelser. Varför tycker vi att det är så äckligt? Finns det en koppling till hygienindustrin som tjänar stora pengar på att förmå oss att köpa produkter som gör att vi inte luktar svett eller som tar bort generande hårväxt. Hur har synen på personlig hygien förändrats genom tiden?

★ Gör en lista på alla etikettbrott som Shrek begår. Vilka regler bryter Fiona mot? Fundera över varför dessa regler finns. Måste de finnas för att vi ska kunna umgås socialt? Vilka regler är nödvändiga och vilka är bara konstruktioner?

★ Låna en etikettbok – t ex Magdalena Ribbings ”Stora Etikettboken”. Vilken funktion har den typen av böcker? Hjälper de eller stjälper de? Hur har de olika sociala regler människor omgärdar sig med förändrats genom åren? Vilka skillnader finns idag i hur man förväntas bete sig, t ex mellan olika generationer? Att ”nia” folk är ett exempel på en regel som nästan varit försvunnen men som börjar komma tillbaka alltmer. Varför återinför man en sådan fras? Diskutera.

Att vara sig själv

Shrek vill vara för sig själv. Av erfarenhet vet han att ingen tycker om honom. Hellre vara ensam än att utsätta sig för andras glåpor. I träsket tycker han att han kan vara precis den han är.

★ Shrek möter världen med misstänksamhet precis som världen möter honom med rädsla och avsky. Hur mycket betyder det första intrycket man får av en människa?

★ Läs H C Andersens ”Den fula ankungen”. Vilka likheter och vilka skillnader finns mellan den sagan och *Shrek*?

★ Möter vi den riktiga Shrek i början av filmen eller förändras han på något sätt? Fiona skäms över sitt verkliga jag. Hon vågar inte visa sig som hon är ens för den hon tycker om och litat på. Hon vet inte ens vilken Fiona som är den rätta – den undersköna unga kvinnan, eller träskmonsterprinsessan. Gör en lista på egenskaper som man kan koppla ihop med den vackra Fiona och en som man kan koppla ihop med den sanna Fiona.

★ Är slutet bra eller hade det varit bättre om Shrek förvandlats till en underskön ung prins?

Utseende

”Skönhet kommer inifrån.”

”Utseendet är inte allt.”

”Personligheten är det viktigaste.” I vår utseendefixerade värld kan såna uttryck lätt kännas som floskler. Men att det ligger någonting i dem upptäcker man om man tittar lite noggrannare på hur karaktärerna i *Shrek* ser ut.

★ Shrek är ful men innerst inne god. Den man gillar tycker man oftast ser bra ut. Hur har filmmakarna lyckats skapa en ful karaktär som man ändå gillar. Vad i Shreks utseende är det som väcker sympati? Jämför med Lord Farquaad. Vad i hans utseende gör honom osympatisk? Hitta på och rita figurer som är ”fula” men som ser sympatiska ut. Vilka anletsdrag är det som ger positiva intryck?

★ Gör lergubbar och koncentrera er på att förändra ansiktsdragen. Jobba med ganska grova uttryck. Använd t ex ögonbryn för att förstärka ett uttryck. Gör en kort film om det finns möjlighet där ett lergubbeansikte förändras från glad till arg eller tvärtom.

★ Ju närmare Fiona kommer sitt rätta jag – ju friare känner hon sig. Hur tar det sig uttryck? Hur förändras hennes personlighet under resans gång? Fiona är uppfostrad till att vara prinsessa. Hon anses också vara mycket vacker. Shrek däremot har alltid fått höra att han är otäck och ful och äcklig. Har utseende någon betydelse för hur vi uppfostras och för vad andra förväntar sig av oss? Spelar miljön vi föds in i någon roll?

Lästips

Ribbing Magdalena, *Stora Etikettboken*, DN förlag
Ericsson Erling, *Animera mera – att berättas med ord, bilder, rörelser och ljud*, UR. Kan beställas på 020-585800 eller fax: 08-7844200
Film i Mitt, nummer 14, tema animation.
Film i Västmanland och Film i Örebro lämnar tillsammans ut denna tidning. Kan beställas gratis på 019-6021083 eller via e-post ylva.liljeholm@orebroll.se
Steig William, *Shrek*, Rabén & Sjögren.
Bruno Bettelheim, *Sagens förtrollade värld*, 1979, AWE/Geber förlag
Lena Kåreland, *Möte med barnboken*, 1994, Natur & Kultur

Filmtips

Final Fantasy Japan/USA 2001
Toy Story 1 och 2 USA 1995 och 1999

Shrek med sin hjärtas dam, den fagra Fiona.

Skönheten och odjuret, USA 1991
A film om a film – om hur man kan göra animerad film inspirerad av kända biofilmer. Finns att låna på AV-centraler, (beställningsnr. 98944TV1)

Länktips

[www.animatorget.com/animatorget](http://www animatorget.com/animatorget)
Föreningen för animerad films sajt om svensk animation från 1915 fram till idag.
www.coolafilm.se Coolafilm har producerat animerad film i drygt 30 år. Här kan man bland annat en beskrivning över hur man skapar animationer i programmet GeniMator (på engelska).
www.pixar.com Bolaget bakom *Toy Story* och *Monsters Inc* presenterar sig och sina filmer.
www.multimedia.skolverket.se Här kan du bl a hitta en handledning som lär dig hantera några enkla dataprogram för animation. Författaren Håkan Källqvist har också gjort kursen ”Leranimation” för dig som vill jobba med animation i skolan. 5 sidor. Handledningarna finns både för Mac och PC.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

USA 2001
Manus: Ted Elliot, Terry Rossio m.fl.
Regi: Andrew Adamson & Vicky Jensen
Klipp: Sim Evan-Jones

I ROLLERNA

Engelska röster: Mike Myers, Eddie Murphy, Cameron Diaz
Svenska röster: Samuel Fröler, Jonas Malmström, Helena af Sandberg

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 90 min
Format: 1,1:85
Ljudsystem: Dolby Digital
Censur: Från 7 år
Svensk premiär: 7 september 2001

DISTRIBUTION

UIP, Box 9502, 102 74 Stockholm Tel: 08-556 06 570, fax: 08-556 06 589
www.uip.se